

Giza simaurretan adituak behar ditu gizadiak

Ura, elikadura, erregaia edo alfabetatzearen alderantziz, gizadiaren premia larrien artean ez da aipatzen komuna.

Izatekotan “ura eta estolderia” formulan uzten da ezkutaturik. Baina milioika gizakiren gernu eta gorotzak ondo bideratu gabe segitzeak arazo oso larriak dakartza.

EZ DIRUDI POLITA KAKAZ ETA PIXAZ komunikabideen orriak zikitzea. Azkenerako, gizakion eguneroko beharrak izendatzeak berak buruhausteak ematen dizkigu. NET HURBIL hau, hala ere, kakaz, gorotzaz eta oro har gizakion eginkariez –Gipuzkoako Goierrin “inkaie” usatzen da, hitz polit askoa– ariko da. Aipatze hutsa lotsagarria dirudiena munduak dituen arazo larrien artean dagoelako.

Bada kontuotaz liburu bat klasi-koa: *The Last Taboo: Opening the Door on the Global Sanitation Crisis* (Azken tabua: komun sistemen mundu mailako krisiari atea zabalduz). Ben Fawcett eta Maggie Black-ek plazaratu zuten 2008an, hain zuzen Nazio Batuen Erakundeak “Saneamenduaren urtea” deitu zuen horretan. Zerbaiten seinale dirudi ur zikinak bideratzeko sareari “saneamendua” deitzea...

Beste askorekin alderatuta zalaparta txikia eragin zuen gai honek 2008an. Haren gaurkotasuna oroi-tarazteko, Maggie Black-ek artikulu zabalaz plazaratu du urtarrilean *Le Monde Diplomatique*ren frantsesezko eta ingelesezko edizioetan: *Le tabou des excréments, péril sanitaire et écologique*. Honela hasten da: “Denok egiten dugu ‘hori’ baina ez da esan behar. Txukundadeari lotutako tabuak, hala ere, saihestu litezkeen

milioika heriotza estaltzen ditu. Gero eta jende gehiago bizi delarik hirietan, eginkarien kudeaketa hil ala bizikoa da, bai osasunarentzako eta bai giza duintasunarentzako”.

Hona datu funtsezkoa: 2.500 milioi jende bizi da komunik gabe munduan. Planetako populazioaren %38ak konpondu gabe dauka eguneroko sortzen dituen gorotzen arazo. Milioika pertsona horiek mol-datu beharra daukate edo aire librean libratuz edo osasun baldintza minimoak betetzen ez dituzten sasi-tualetak usatuz.

Herrialde txiroetako baserri eremu gehienetan herritarrek zelai, baratze eta basoak erabiltzen dituzte. Populazioa asko ugaldutenez, higie-ne aldetik desastre bat da, mota guztietako gaitzak kutsatzen direlako, batik bat haurren artean. Baina gainera gaua aprobetxatu behar da eginkizunotarako, eta horrek baimentzen ditu klase guztietako bortizkeriak, batik bat emakumeek –egun argitan beren behar-rrak egitea zailago daukatenek– nozitu behar dituztenak.

Hiritartzearekin ez dira gauzak hobetu herrialde txiroetan. Askok lortu dute etxe ondoan instalatzea maila sozialean igo izana erakusten duen komuna, baina azpiegiturarik ezean inguruko parajeetan edo ibaietan pilatzen dira eginkariak,

Wikipediatik hartutako argazkian Haitin herritarrek Our Soil erakundearen laguntzaz auzolanean eraikitako komun lehorrak ageri dira. Altuera baten gainean daude, herritarren eginkariak azpiko biltegian jasotzeko. Urik gabe funtzionatzen dute eta pertsona bakoitzak eginaldi bakoitzean eskukada batzuk zerrauts, txirbil edo sutako hauts jaurti behar ditu zuloan, higie-nezko neurri moduan eta usainak ekiditeko. Tarteka hustu egiten dira biltegiak eta bertan bildutako simaurra aparte eramango da baratzeetarako konpost bihurtzeko. Ez urik, ez estolderia garestirik eta ez depurazio sistemarik behar ez duten komoditate idorrok asko zabaldu dira. Herrialde txiroetan herritarren osasuna bermatzeko adina balio izan dute gizakien duintasuna bermatzeko.

sekulako kutsadura eraginez. Hori horrela da turistaz betetako auzoetako atzeko aldeetan.

Munduan urtean milioi eta erdi haur txiki hiltzen da diarreen ondorioz, gehienetan saneamendurik ezak eraginik. Beste milioi askok hesteetan edo oinetan daramatzate parasitoak. Baina arazoa da sarritan herrietara edateko ura bera ekartzea baino garestiagoa dela saneamendu sistema antolatzea. Herrialde aberastetako sareen berdinak ezingo lirarteke bere horretan antolatu nazio txiroetan: nondik atera hainbeste diru? Europarra ez da ohartzen zenbat kostatzen den komoditatean utzi duen oparia hodi sistema konplexu batez, ur asko erabiliz, depurazio generaino eramatea.

Eginkarietan txapel-dun

Duela urte eta erdi *New Internationalist* aldizkariak aipamen berezia eginduen komun sistema herrialde txiroetako herrietara zabaltzen txapel-dun diren pertsonen. Titulu hau darama artikuluak: “Komunetako txapel-dunak ez dira hain arraza bitxia. Hona hemen zenbait ale nabarmen”.

Kamal Kar da horietako bat. Bangladeshen 1999an hasita Herritarrek Kudeatutako Saneamendu Osoa (CLTS ingelesezko sigletan) jarri du martxan. Irolak subentzio-

natzeko partez herritarrak mobilizatzea da Karrentzako gakoa. Sistema abiarazi nahi duten herrietan, lehenik auzotarrak eramaten ditu aditu batekin herri inguruak ikustera, “lotsagarritzko ibilaldia” egitera: zelai eta baratzeetan egindako kaka pilak ikusten dira, horiek mapan markatzen eta eragiten dituzten klase guztietako arazoak eztabaidatzen. Gero herritar guztien artean antolatuko dira komun berriak, saneamendu arau zorrotzak erabaki eta horien jarraipena kontrolatzen.

Blindeshwar Pathak 1970etik Indian ari da *Sulabh Sanitation Movement* animatzen. Honen kasuan, lehen helburua soziala izan zen: Brahmin kastakoak izan dira betidanik gainerako herritarren hondaki-

nak –tartean gorotzak– eskuz atera behar zituztenak. Sulabh sistemarekin komun kolektiboak antolatzen dira gune jakinetan, herritarrek merke ordainduta erabiltzen dituzte, eta lanbide umiliagarri eta osasunaren kaltekoan ari ziren Brahmindarrak bestelako ofizioetan enplegatu ahal izan dira. Tartean, tualetak fabrikatu, instalatu eta artatzen. *New Internationalisten* arabera, 60.000 boluntario ari dira Sulabh proiektuan.

Herritalde behartsuetako saneamenduan eta leku aberatsagoetako giza simaurraren erabilera ekologikoagoan ari direnen artean, erreferentzietako bat Uno Winblad suediarra da. Arkitektoa ikasketaz, 1980an egin zuen lehen lana Addis

Abeban, Kenyan. Berehala ohartu zen Winblad ez zitzaizkiola baliagarri Europatik eramandako saneamendu eskemak: aski ur ez zegoen Afrika idorrean, simaurrez eta geroz betetakoa putzuak husteko energia falta zen, lurpean hodi sistema eraikitzeko materialik ez...

Winblad jotzen da *Ecological Sanitation* ideiarene aitatzat, elkartu zituelako urik gabeko komuna eta giza eginkariak konpost bihurtzea. Europan eta Amerikan ere gutxi izango ziren garai hartan –orain bertan ez dira asko– ohartzen zirenak gizakion kaka eta txiza komunitik behera eramateko ura usatzea alferrik galtze handia dela, ingurugiroa kutsatzen duela eta gainera nekazaritzari ongarria kentzen diola. Txirotasunean amildutako herrialde batean giza konposta arazo bat baino gehiagoren konponbidea gerta daiteke.

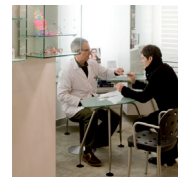
Hasieran ez omen zuen harrera handirik eduki Winbladen *Ecosan* proiektuak, baina Suediako gobernuak lagundurik pixkanaka Afrika, Txina, Vietnam, Hego Amerika, Mexiko eta abarretara zabaldu zen. Denborarekin, kaka alde batetik eta pixa bestetik tratatzeko moduan egokitu ziren sistemak, bien nahasketak arazoak dakartzalako.

Interneten sartuz gero irakurlea harrituko da zenbat informazio dagoen komun idorrean, eta zenbat tresna komertzializatzen den munduan sistema horretan aritzeko. Euskal Herria Zuzenean-era joan eta komunlarria sentitu zuenak ezagutuko zuen horietako bat. Giza simaurtegi jasangarria, alegia. ■

ZINKUNEGI
OPTIKA

Hernani, 23 · 20004 Donostia
T. 943 420 624 · zinkunegi@euskalnet.net

Zerbitzua
Kalitatea
Garantia

